

Miroslav Novák et al.: *Úvod do studia politiky*

Praha, Sociologické nakladatelství (SLON) 2011, 783 s.

Psaní úvodů je oblíbeným „sportem“ a zároveň nešvarem českých sociálních a humanitních věd. Pokud v jakémkoliv knihkupectví začneme procházet příslušné sekce, tak v téměř němém úžasu zjistíme, že takovýchto propedeutických publikací jsou desítky a zpravidla (čest výjimkám) je spojuje jen jedna skutečnost – fakt, že se jen málokterá z nich stala skutečným „kánónem“ svého oboru překračujícím výrazněji pracoviště autora. České politické vědě však nyní svítla naděje na text, který by ji skutečně mohl sjednotit. Je jím kniha editovaná nestorem české politologie, profesorem Miroslavem Novákem.

Na první pohled masivní a obsáhlá kniha je na české poměry dílem vskutku jedinečným a ojedinělým, i když nás již jen letmý pohled přivede k jednomu z nejzásadnějších nedostatků. A tím je lepená vazba. Stanovená cena není sice nízká, ale na druhou stranu není ještě natolik vysoká, aby nesnesla navýšení související s pevnou vazbou. Takhle se potenciální čtenář musí potýkat s problémem, že se mu kniha na stole neustále zavírá, a pokud s ní chce skutečně důkladně pracovat, tak ji buď musí stále držet, nebo vazbu v podstatě rozlámat, což většinou vede k rozkladu celé knihy. Ale i to je v porovnání s významem publikace zanedbatelné a dalo by se vyřešit (vedle pevné vazby) i formátem v dnešní době stále oblíbenějším, a to elektronickou knihou, která boduje především u studentů. A komu jinému by měl být text určen především?

Miroslav Novák se úkolu chopil vskutku zodpovědně a sestavil široký tým pokrývajících skutečně většinu představitelů české politické vědy. Bohužel se tento výběr neobešel bez určité kontroverze, kterou je zařazení profesora Nakonečného. Ten i přes neoddiskutovatelné odborné kvality

není jednoznačně přijímán hlavně z důvodu svých „koketérií“ s magií a textů hraničících se sympatií k postojům českého fašismu. V celkovém pojetí knihy zůstal nepřekročen stín určitého izolacionismu vůči brněnské katedře politologie, která je nezašoupena (opět), respektive zastoupena jen v pozici lektorů textu. Avšak jistě lze pochopit, že se editor obrátil hlavně na své kolegy a bývalé studenty.

Práce je sama o sobě otevřena dvojicí předmluv, a to od zesnulého profesora Miloslava Petruska, z níž doslova číší zkušenost, nadhled a erudice jejího autora, který se, ač nepřímou, velkou měrou podílel na formování politické vědy u nás. V tomto případě se tedy jedná spíše o osobní vzpomínku, která může podat cenné svědectví. S předmluvou samotného editora ji spojuje určitá snaha o legitimizaci nezařazení politické sociologie. Na jednu stranu jde o marginální problém, ale přesto představuje jednu z největších otázek pojetí této knihy. Skutečně se politická sociologie tak výrazně překrývá s politologií, že je můžeme sloučit? Odpověď na tuto otázku není podle recenzenta tak jednoznačná, jak napovídá úvod knihy.

Samotný text je členěn do čtyř tematických celků, které se pokoušejí pohlížet na politiku z různých perspektiv. Jako první je na řadě pasáž o rozsahu více než 250 stran, která zkoumá politiku z pohledu různých vědních oborů, z nichž například pohled na politiku optikou politologie může na první pohled působit lehce komicky až nemístně. Ale to jen při pohledu do obsahu. Pokud se totiž skutečně začteme do samotného textu z pera Miroslava Nováka, tak velmi záhy pochopíme, že kniha samotná se nepokouší uvést do politologie jako takové, ale do samotného zkoumání politiky, čímž výrazně překračuje mantinely u nás doposud nastavené.

Další pohledy na politiku jsou zde představeny z hlediska filosofie, což Marek Skovajsa činí s velkým přehledem, a i když se politická filosofie jako taková stala pru-

bříšským kamenem české politologie, autor nachází rozumnou „normativní mez“, která se nepřiklání ani k ortodoxním příznivcům L. Strausse, kteří politickou filosofii staví na stejnou úroveň jako politickou vědu a nechápují ji jako podobor, ale nestojí ani na straně těch, kteří by nejradši politickou filosofii z oboru zcela eliminovali. Milan Nakonečný ve své kapitole o politické psychologii ukazuje velmi čtivou formou perspektivu a základní myšlenky této u nás doposud ne zcela etablované disciplíny. Daleko více prostoru by si však zasloužil text Petra Skalníka o politické antropologii, který v kontextu ostatních pohledů působí jako mírně utlačovaný, i když jen rozsahem. V hlavách čtenářů však zanechává neodbytný dojem, že autor nepřekročil hranice svého domovského pracoviště. Pomyslným vrcholem této části je text Jana Kysely, který suverénním a erudovaným způsobem otevírá problematiku ústavního práva. Vysvětlení důležitých pojmů a problémů je jistě nezbytnou součástí, ale největší přidanou hodnotou textu je poukaz na fakt, že krajní řešení jsou bezzubá a že čistě institucionální či formální hlediska výzkumu politických institucí nevedou ke smysluplným výsledkům. Velmi přínosný je i text Martina Gregora, který nahlíží na politiku ekonomickou optikou. Takovýto pohled na politiku nám pak může nabídnout i řadu odpovědí, které jsou mimořádně aktuální, zejména v souvislosti s ekonomickou situací ve světě, která se samozřejmě odráží ve fungování států. Texty Oldřicha Krulíka o politické geografii a Miroslava Hrocha o vztahu historie a politiky jsou pak nezbytným doplněním celkového obrazu, kterému však stále trochu chybí doplnění o politickou sociologii.

Druhá část je tvořena trojicí příspěvků, které si kladou za cíl seznámit se třemi subdisciplínami politické vědy. Konkrétně jde o komparativní politologii, mezinárodní vztahy a správní vědu. Ano, nyní můžeme vznést naprosto legitimní námitku týkající se mezinárodních vztahů i správní vědy.

V určitém pohledu na politickou vědu se nejedná o její podobory. I když lze samozřejmě zcela správně namítnout, že Petr Drulák je profesorem politologie, mezinárodní vztahy jsou z velké části již zcela autonomním vědním oborem, který se z politologie vyčlenil. Nicméně jasná souvztažnost tu samozřejmě je. Text je pojat velmi jasně a skoro by se dalo říct, že úderně. Na základě seznámení se čtveřicí výrazných debat oboru si můžeme udělat jasný obrázek o klíčových tématech mezinárodních vztahů. I text Dušana Hendrycha o správní vědě nabídne velmi dobrý vhled, který má možná blíže k právu, ale přesto může být zajímavým pro politologa. Navíc správní věda není obvykle součástí běžného korpusu politologických pracovišť. V tom lze spatřit jasný přínos textu. Ale tím nejdůležitějším je úvod do komparativní politologie, který napsal Miroslav Novák. Komparativní politologie je tím nejrozšířenějším, co v české politologii lze nalézt. Autorova erudice je v tomto ohledu nezpochybnitelná a nabízí didakticky velmi zdařilý text, který objasňuje základní principy, logiku a metody komparace.

Největším pozitivem předložené knihy je pak třetí část, která se zabývá metodologií. Většina dosavadních učebnic politologie se metodologií velkým obloukem vyhýbala a tvářila se, že nic podobného ani neexistuje. Předkládaný text se však problému postavil čelem a udělal velký kus záslužné práce. Metodologické otázky jistě nejsou jednoduché. V porovnání s mezinárodní politickou vědou je česká situace dokonce paradoxní: zatímco kvalitativní metody jsou přijímány spíše pozitivně, tak pokusy o kvantitativní výzkum v české politologii často vedou k cejchu pozitivisty a „podivína“. Ale jak z toho ven?

Karel Kouba se se ctí utkal s problematikou kvalitativního výzkumu a velmi dobře shrnul vše, co student potřebuje vědět, navíc za pomoci příkladů výzkumů z praxe, čímž polidštil obvykle abstraktní rovinu metodologie. Velmi dobře se vyrovnal

s kvantitativním výzkumem i Hynek Jeřábek, jehož téma skýtá jisté riziko, že se může jednat o určitý „akademický knockout“, který studenta spíše odradí, než motivuje. K tomu zde nedošlo a text, i když náročnější, nakonec nabízí velmi dobrou úvodní sondu do problematiky. Další dva příspěvky v této části pak vyvolají řadu otázek. Text Karla Kouby o QCA analýze je zcela jistě kvalitní a erudovaný, ale vzbuzuje neodbytný dojem, že se celé knize jaksi vymyká a je určen spíše jiné cílové skupině než čtenářům předkládané knihy. Ale pokud s ním cílová skupina nebude mít problém, tak je to jediné dobré zpráva a indikátor toho, že úroveň studentů roste. Stejným problémem trpí i text Tomáše Lebedy, který je ale problematický zejména z hlediska zařazení. Ten se pokouší o uvedení do problematiky matematických metod sloužících k měření a analýze stranických a volebních systémů. Téma je to zcela jistě důležité, ale v tomto případě již velmi konkrétní a specificky zaměřené, navíc v knize zařazené na místo, kde čtenář ještě nečetl kapitoly o volebních a stranických systémech. To považuji za největší didaktickou chybu recenzovaného textu. Takto se jedná o velmi erudovaný text, který ale nemá nutnou oporu v předporozumění některým důležitým tématům, čímž se může odcizit některým čtenářům, kteří se k němu následně musejí vracet.

A to právě až po prostudování čtvrté části, která otevírá klasická témata politologie. Lubomír Brokl se dívá na tematiku zájmů a zájmových skupin a snaží se poukázat na fakt, že nahrazování politických stran jinými aktéry zpravidla nevede ke zkvalitnění demokracie. Jeho argumentace je smysluplně podložena, přesvědčivá a velmi dobře srozumitelná. Další témata jsou opravdu velmi klasická, takže zde najdeme volební a stranické systémy, empirické teorie demokracie či demokratické a nedemokratické režimy. Překvapí jen dvojice textů od Miroslava Hrocha zabývajících se problematikou národa. Autor se tematice věnuje

dlouhodobě a napsal k ní řadu textů, což se odráží i na kvalitě textu, který je bezesporu erudovaný, ale ptám se po důvodu jeho zařazení. Respektive: proč jsou tu dva texty na velmi úzce související témata?

Tyto otázky jsou ale marginální a rozhodně nijak nepoškozují celkový dojem z podařeného počínu na poli politické vědy. Ani jeden text není možné označit za problematický, právě naopak. Povětšinou mají vysokou didaktickou hodnotu a snaží se problematiku nastínit v celé své šíři, což umocňují seznamy doporučené literatury a kontrolní otázky, které jasně směřují čtenáře k tomu skutečně nejdůležitějšímu. Miroslav Novák měl ambiciózní cíl vytvořit komplexní učebnici. To se mu podařilo takřka beze zbytku. Nyní zbývá, aby si *Úvod do studia politiky* vydobyl své místo v knihovnách čtenářů, protože to je ta nejprůkaznější zkouška, které můžeme jakoukoli literaturu podrobit.

Petr Bláha

Petra Guasti, Jessie Hronešová, Zdenka Mansfeldová (eds.): *The Nexus between Democracy, Collective Identity Formation, and EU Enlargement*
Prague, Institute of Sociology, Academy of Sciences of the Czech Republic 2011, 193 s.

Co znamená Evropská unie a evropanství pro národní identitu? Existuje společná evropská identita, nebo jde jen o konstrukt bruselských elit? Představuje EU hrozbu naší identitě, nebo naopak výzvu a základ možných identit nových? Tyto a další otázky jsou dnes v laickém i odborném diskurzu velmi aktuální, což dokazuje množství především zahraničních publikací, konferencí a novinových článků na dané téma. Téma kolektivní identity a rozšiřování EU z pohledu zemí střední a východní Evropy bylo však nejen v českém prostoru poněkud opomíjeno. Situace se ovšem v poslední době zlepšuje. K tomu přispívá také